DOI No: <http://dx.doi.org/10.29228/Joh24748>

Makale Türü: Araştırma makalesi
Geliş Tarihi: 11.07.2019
Yayın Tarihi: 31.12.2019

Article Type: Research article
Submitted: 11.07.2019
Publishing date: 31.12.2019

Atıf Bilgisi / Reference Information

Abukan, B. & Yıldırım, F. (2019). Kırsal Alanda Toplum Kalkınması İçin Sosyal Hizmette Kültürel Yetkinliğin Önemi. *Journal of History School*, 41, 1666-1681.

KIRSAL ALANDA TOPLUM KALKINMASI İÇİN SOSYAL HİZMETTE KÜLTÜREL YETKİNLİĞİN ÖNEMİ

Bilge ABUKAN¹ & Filiz YILDIRIM²

Öz

Kırsal alanda toplum kalkınması için etkili sosyal hizmet müdahaleleri kırsal alana özgü uzmanlaşmayı gerektirir. Bu noktada sosyal hizmet uzmanlarının mikro, mezzo ve makro düzey müdahalelerinin odağındaki temel dayanak noktalarından biri kültürdür. Özellikle geleneksel uygulamaları, inançları, değerleri, ilişki örüntülerini ve iletişim kurma biçimlerini şekillendiren kültür, yerele ulaşmada anahtar rol oynar. Sosyal hizmet uygulamalarında yerel bağlamı anlamak; yerele özgü ihtiyaçların, sorunların ve kaynakların belirlenmesinde oldukça önemlidir. Bu nedenle kırsal sosyal hizmet uygulamalarında kırsal alanın kültürel özelliklerine duyarlı hizmet geliştirilmesi ve kırsal alan uygulayıcılarının da kültürel olarak yetkin olmaları önem arz eder. Buradan hareketle mevcut çalışmanın temel amacı, kırsal alanda toplum kalkınması için kültürel yetkinliğin önemini sosyal hizmet perspektifinden açıklamaktır. Bu derleme çalışma sonucunda sosyal hizmet uzmanlarına kültürel yetkinliği geliştirmeyi, yaşam boyu öğrenmenin bir parçası olarak görmeleri; her müracaatçı grubunun kültürünü tanıyarak farklılıkların zenginlik olduğunu benimsemeleri önerilebilir.

Anahtar Kelimeler: Kırsal alan, Kültür, Toplum kalkınması, Sosyal hizmet müdahalesi.

¹Öğr.Gör., Ondokuz Mayıs Üniversitesi Sağlık Bilimleri Fakültesi Sosyal Hizmet Bölümü, bilge.abukan@omu.edu.tr, [Orcid: 0000-0002-6690-9351](https://orcid.org/0000-0002-6690-9351)

²Doç.Dr., Ankara Üniversitesi Sağlık Bilimleri Fakültesi Sosyal Hizmet Bölümü, Sorumlu yazar, fyildirim@ankara.edu.tr, [Orcid: 0000-0002-6987-9485](https://orcid.org/0000-0002-6987-9485)

The Importance of Cultural Competence in Social Work for Community Development in Rural Area

Abstract

Effective social work interventions for community development in rural areas require specialization peculiar to rural areas. At this point, one of the main anchor of social workers at the focus of micro, mezzo and macro level interventions is culture. Culture, in particular, which shapes traditional practices, beliefs, values, relationship patterns and forms of communication plays a key role in reaching the locals. Comprehension of local context in social work practices is highly significant in determination of needs, problems and resources peculiar to the local. Hence, it is important in social work practices to develop service which is sensitive to cultural characteristics of the rural area and for rural practitioners to be culturally competent. From this point of view, the main objective of the current study is to explain the importance of cultural competence for rural community development from social work perspective. As a result of this review study, it is suggested for social workers to improve cultural competency, to regard it as a part of lifelong learning, and to embrace the differences and consider them as wealth by recognizing the culture of each group of clients.

Keywords: Rural area, Culture, Community development, Social work intervention.

GİRİŞ

Kırsal alanlarda karşılaşılan sorunlar sosyo-ekonomik, kültürel ve politik yapının neden olduğu etkilerin bir bileşimidir. Bu sorunlar üzerinde bölgenin coğrafi ve demografik özellikleri de etkilidir. Bu durum ise fırsat eşitliğini ortadan kaldırarak toplumsal yapı içerisinde eşitsiz güç dengelerinin oluşmasına neden olur. Ayrıca kırsal alanda yoksulluğun daha yoğun olarak ortaya çıkmasında bu eşitsiz güç dengesi öne çıkar. Bu alanlarda yaşayan bireylerin eğitimsizliği ve kaynaklara ilişkin bilgi düzeylerinin yetersizliği ise özellikle kamu yardımlarından yararlanma oranlarını azaltır (Rank ve Hirschl, 1993).

Kırsal alanda yaşayan tüm nüfus grupları (çocuk, genç, kadın, yaşlı, engelli vb.) bu sorunların yarattığı etkileri farklı şekillerde ve düzeylerde deneyimlemektedirler. Örneğin bazı çocuklar ve gençler kentlerde yaşayan akranlarına oranla eğitim yaşamı içerisinde daha kısa süreli yer alabilmekte, ekonomik fırsatların ve kaynakların eksikliği ile mücadele etmek zorunda kalabilmektedirler. Kırsal alanda toplum kalkınmasının sağlanmasında bu sorunların profesyonel bir biçimde incelenmesi gerekmektedir. Bu noktada yerel kültürel değerler ile çalışmayı ve çeşitli kurumların/kuruluşların iş birliğini sağlamada kırsal alanda sosyal hizmetlere olan ihtiyaç artmaktadır (Pugh ve Cheers, 2010). Bu bağlamda bilgilendirme, bilinçlendirme, harekete

geçirme ve dayanışmayı artırma faaliyetleri öne çıkmaktadır. Buradan hareketle kırsal alanda toplum kalkınmasının gerçekleştirilmesi için kırsal alana ilişkin sosyal, ekonomik ve kültürel faktörlerin iyi bilinmesi oldukça önemlidir. Bu yetkinliğe sahip olmayan sosyal hizmet uzmanları kırsal alanda çeşitli mesleki zorluklarla karşı karşıya kalmaktadırlar (Piché ve Brownlee, 2015). Bu zorlukların üstesinden gelebilmek için kırsal alana özgü uzmanlaşma oldukça önemlidir. Bu uzmanlaşmanın temelindeki en önemli dayanak noktalarından biri kültürel yetkinliktir. Kültürel yetkinlik, kırsal alanda toplum kalkınmasının gerçekleştirilmesinde önemli bir sosyal hizmet müdahale becerisi olmasının yanı sıra öne çıkan etik ilkelerden biridir (Pugh ve Cheers, 2010).

Kırsal alana ilişkin sorunların çözümünde kullanılabilecek kaynakların ve paydaşların (enformel destek ağları, gönüllüler, sivil toplum kuruluşları vb.) farkında olmak kültürel yetkinliğin önemli bir boyutunu oluşturur. Özellikle geleneksel uygulamaları, inançları, değerleri, ilişki örüntülerini ve iletişim kurma biçimlerini şekillendiren kültür, yerele ulaşmada anahtar rol oynar. Sosyal hizmet uygulamaları da yerel bağlamı anlayarak yerele özgü ihtiyaçların ve sorunların belirlenmesi ve bu uygulamaların etkinliği açısından oldukça önemlidir. Bu nedenle kırsal sosyal hizmet uygulamalarında kırsal alanın kültürel özelliklerine duyarlı hizmet geliştirilmesi ve kırsal alan uygulayıcılarının da kültürel olarak yetkin olmaları önem arz eder. Buradan hareketle mevcut derleme çalışmanın temel amacı, kırsal alanda toplum kalkınması için kültürel yetkinliğin önemini sosyal hizmet perspektifinden açıklamaktır. Bu amacı gerçekleştirmek için öncelikle ekonomik, sosyal, insani ve kültürel değişme bağlamında kırsal alanda toplum kalkınması açıklanmaktadır. Son olarak toplum kalkınması için kırsal sosyal hizmet uygulamalarında kültürel yetkinliğin önemi ortaya konulmaktadır.

Kırsal Alanda Toplum Kalkınması

Kalkınmanın evrensel bir tanımı bulunmamakla birlikte farklı boyutlarından hareketle açıklanmaktadır. Bu bağlamda kalkınmanın ekonomik, sosyal, insani ve kültürel olmak üzere üç önemli boyutundan söz etmek mümkündür (Kaypak, 2012; Tolunay ve Akyol, 2006). Ekonomik kalkınma, insanların ihtiyaç duydukları mal ve hizmetlerin üretimi ile bunlara erişim bağlamında ele alınmaktadır. Kalkınmanın diğer önemli bir boyutunu oluşturan sosyal kalkınma; sağlık, eğitim, altyapı, şehirleşme, çevre sorunları gibi yaşam koşullarının iyileştirilmesini odağa almaktadır. İnsani ve kültürel kalkınma ise insanların entelektüel düzeylerinin gelişimine katkı sağlayacak unsurların geliştirilmesi ve sahip oldukları potansiyelleri toplumun kalkınması için

kullanmaları konusunda teşvik edilmeleri ile ilgilidir (Kaypak, 2012; Tolunay ve Akyol, 2006: 119). Bu bağlamda toplum kalkınmasının; ekonomik, sosyal ve kültürel olanakların iyileştirilmesini hedeflediği söylenebilir. Ayrıca sosyal ve ekonomik kapasite oluşturma ve kültürel değişim yaratma da hedefleri arasında yer alır (Geray, 1967; Midgley ve Livermore, 2005). Birleşmiş Milletler (1955: 9) de bu saptamalara paralel olarak toplumun tümünün ekonomik ve sosyal gelişimini sağlayacak şartların yaratılması biçiminde toplum kalkınmasını tanımlar.

Toplum kalkınması çalışmalarında amaçların topluluk üyeleri tarafından belirlenerek ortaya konulması ve bu amaçlara ulaşmak için birlikte çalışılması esastır (Midgley ve Livermore, 2005). Bu yönüyle temelde toplum içindeki bireylerin ve toplulukların kalkınma için sorumluluk almaları toplum kalkınmasını ifade eder. Ayrıca bu çabalar birleştiğinde ulusal kalkınma hedefine hizmet etmek ve katkı sunmak amaçlanır (Geray, 1967). Bu nedenle toplum kalkınması için toplulukların yerel düzeyde biraraya gelmeleri, bir sorunu çözmek ya da var olan bir ihtiyacı gidermek için harekete geçmeleri gerekmektedir. Ayrıca toplum kalkınması tek yönlü bir süreç olmayıp toplumun farklı sorunlarının çözümünde farklı paydaşların yer aldığı çok boyutlu bir değerlendirmeyi gerektirir. Tüm bu nitelikleri ile toplum kalkınması (a) kendine yardım, (b) duyulan ihtiyaçtan kaynaklı harekete geçme, gönüllülük ve (c) topluluğun bir bütün olarak ele alınması ilkelerine dayanır (Geray, 1968).

Kırsal alanda toplum kalkınması ise kırsal kaynakların korunmasını ve sürdürülebilirliğinin sağlanmasını, tarım ve hayvancılık yapısının iyileştirilmesini, ürün kalitesinin ve verimliliğinin artırılmasını, kırsal alan yatırımlarının çeşitlendirilmesini ve toplumun bu konulara ilişkin bilgi ve becerilerinin artırılmasını içerir (Çekiç ve Ökten, 2009; Kiper ve Yılmaz, 2008). Ayrıca kırsal alanda toplum kalkınmasının; ayrımcı, etiketleyici ya da dışlayıcı toplumsal yapı unsurlarını olumlu yönde etkileme/değiştirme işlevi de bulunur. Tüm bu nitelikleri ile kırsal alanda toplum kalkınması; hizmetlere erişim olanaklarının artırılmasını, yaşam şartlarının iyileştirilmesini, işsizliğin azaltılmasını, bölgenin ihtiyaçlarının ve sorunlarının giderilmesinde bölge potansiyelinin kullanılmasını ve toplumsal yapının işlevsiz yönlerinin iyileştirilmesini temel alır (Can ve Esengün, 2007; Çekiç ve Ökten, 2009; Kiper ve Yılmaz, 2008).

Kırsal alanda toplum kalkınmasının hedefinde temelde kent dışı alanların kalkındırılması yer almaktadır. Tüm ülkeler için kırsal alanda toplum kalkınması, ulusal kalkınma hedefinin gerçekleştirilmesi için oldukça önemlidir. Çünkü kırsal alanlar kalkınmada kentsel alanlara oranla görece daha az yol

katedebilmiş bölgelerdir. Dolayısıyla toplumun tümünü içine alan bir kalkınma hareketinin kırsal alanları da içermesi gerekmektedir (Gülümser, Levent ve Nijkamp, 2010). Kırsal alanda toplum kalkınmasının gerçekleştirilmesi için bölgenin ekonomik, sosyal ve kültürel yönlerden gelişmesi ve değişmesi gerekmektedir (Geray, 1967; Geray,1968). Bu doğrultuda bu üç bileşenin detaylı olarak ele alınması önem arz eder.

Kırsal alanda toplum kalkınması için ekonomik değişme

Kırsal alanda toplum kalkınması için ekonomik alanda gerçekleştirilmesi gereken bazı değişiklikler bulunmaktadır. Bu değişiklikleri Geray (1968) (a) insan kaynağı, (b) doğal kaynaklar, (c) kapital birikimi, (d) teknolojik gelişme ve (e) örgütlenme biçiminde sıralamaktadır (Tablo 1). Kırsal alanda toplum kalkınmasının sağlanmasında Tablo 1’de sıralanan insani ve doğal kaynakların kullanımı ve bu kaynakların bir kapital olarak birikiminin sağlanması oldukça önemlidir. Bu bağlamda kaynakların kullanımında doğaya duyarlı olunması ve bu kaynakların sürdürülebilir bir biçimde korunması gerekmektedir (Kiper ve Yılmaz, 2008). Bunun yanı sıra teknolojik gelişmelerin yakalanması ve ekonomide bir değer oluşturacak biçimde bu gelişmelerin uygulamalara yansması gerekir. Kırsal alanda ekonomik kalkınmanın sağlanması için üretim, tüketim ve mali piyasa bağlantılarının güçlü ve çeşitli olması da önem arz eder (Geray, 1968).

Tablo 1.

Kırsal Alanda Toplum Kalkınması İçin Ekonomik Değişme Unsurları

Değişme Alanı	Değişme Stratejisi
İnsan kaynağı	<ul style="list-style-type: none"> • Ekonomik kalkınma için daha verimli ve etkin kullanmak • Ekonomik değişimin gerektirdiği bilgi ve becerileri kazandırmak
Doğal kaynaklar	<ul style="list-style-type: none"> • Doğal kaynakların akılcı (verimli, sürdürülebilir) kullanılması • Tarımla ilişkili konularda köylünün bilinçlendirilmesi
Kapital birikimi	<ul style="list-style-type: none"> • İş gücünün, toprağın ve diğer kaynakların atıl bırakılmaması
Teknolojik gelişme	<ul style="list-style-type: none"> • Doğal ve fiziksel zorluklarla başa çıkabilmek için teknolojik gelişmeleri takip etmek ve kullanmak
Örgütlenme	<ul style="list-style-type: none"> • Daha geniş üretim, tüketim ve mali piyasa bağlantısı kurmak

(Geray, 1968)

Kırsal alanda toplum kalkınması için sosyal değişme

Kırsal alanda toplum kalkınması için sosyal alanda bazı değişiklikler olması gerekir. Bu değişimler temelde sağlık, eğitim, altyapı, şehirleşme, çevre sorunları gibi yaşam koşullarının iyileştirilmesi ile ilgilidir (Kaypak, 2012; Tolunay ve Akyol, 2006). Ayrıca toplum kalkınması için sosyal değişim sürecini pekiştiren unsurlar oldukça önemlidir. Bu bağlamda sosyal değişime etki eden ve bu yönde bireyleri harekete geçirme gücüne sahip toplumsal yapının varlığına ihtiyaç vardır (Geray, 1968). Bu toplumsal yapının oluşması ise toplumun, değişime ihtiyaç duymasına ve değişimde aktif rol almasına bağlıdır. Sonuç olarak kırsal alanda toplum kalkınması, değişim için toplum potansiyelinin harekete geçirilmesini gerektirir.

Kırsal alanda toplum kalkınması için insani ve kültürel değişme

Kırsal alanda toplum kalkınmasının en önemli boyutlarından biri de toplumsal yapıyı değiştirme yönündeki işlevidir. Kırsal alanlarda görece kapalı toplum yapısının sonucu olarak geleneklere ve göreneklere sıkı sıkıya bağlılık söz konusudur. Ancak bazı geleneksel uygulamalar ya da inanışlar ise toplum üyeleri arasında eşitsizliğe, ayrımcılığa, etiketlenmeye ya da dışlanmaya yol açabilmektedir. Ayrıca erken yaşta evlilikler, çocuk işçiliği, şiddet, ihmal ve istismar gibi olgular bu tür inanışlara bağlı olarak normalleşebilmekte ya da bu sorunların üstü örtülebilmektedir. Özellikle kadınlar, engelliler, çocuklar ve yaşlılar bu anlamda risk altında iken erkekler genellikle otorite figürü olarak kabul edilmektedirler. Bu bağlamda kırsal alanda toplum kalkınması ile böyle bir yapıda değişiklik yapılabilmesi için yöre insanının bilgilendirilmesi, bilinçlendirilmesi ve harekete geçirilmesi hedeflenir. Böylece ihtiyaç duyulan hizmetlere erişim kolaylaştırılarak sorunlara alternatif çözümlerin üretilmesi olanaklı hale gelebilir. Toplumun belirli kesimlerine yönelik düşüncelerinde, tutumlarında ve davranışlarında değişiklik oluşturulabilir (Çekiç ve Ökten, 2009; Kiper ve Yılmaz, 2008).

Kırsal Alanda Toplum Kalkınması İçin Sosyal Hizmet

İlk sosyal hizmet uygulamalarının kentsel alanlarda daha çok yoksulluğun etkilerinin azaltılması amacıyla gerçekleştirildiği bilinmektedir. Bu nedenle sosyal hizmet mesleğinin kentsel alanlarda gerçekleştirilen uygulamalara dayalı olarak ortaya çıktığı ve geliştiği ifade edilmektedir (Daley, 2015). Kırsal sosyal hizmet uygulamaları ise kentsel alan uygulamaları ile kıyaslandığında oldukça yenidir. Bu bağlamda kırsal sosyal hizmetin ortaya çıkışı ve gelişimi üzerinde *iki temel faktörün* etkili olduğunu ifade etmek mümkündür. *İlki* kırsal alanlarda ortaya çıkan sosyal sorunların kentsel alanları

da etkilemesidir. Zira kırsal sosyal hizmet müdahaleleri altyapı, eğitim ve sağlık gibi hizmetlerin yetersizliği sonucunda ortaya çıkan çeşitli sosyal sorunların çözümüne odaklanmaktadır (NASW, 2009; Daley, 2010). Ayrıca bu uygulamalar incinebilir, risk altındaki bireylerin eşitliğini sağlamak için gerçekleştirilen müdahalelerdir. Bunun yanı sıra sosyal hizmet, kırsal alanlarda ortaya çıkan sorunların çözümünde etkili olacak politikaların ve hizmetlerin oluşturulmasını da hedefler (NASW, 2009). Tüm bu boyutları ile bireyin ve toplumun gelişmesine katkı sağlayan kırsal sosyal hizmet uygulamaları, kırsal alanda toplum kalkınmasının önemli bir parçası olarak görülebilir.

Kırsal sosyal hizmetin ortaya çıkışında **ikinci faktör** ise kırsal alanlarda yaşayan önemli bir nüfus büyüklüğünün bulunması ve bu bireylerin karşılaştığı sorunların çözümünde sosyal hizmet uygulamalarına olan ihtiyacın farkedilmesidir. Zira sosyal hizmetin bilgi, beceri ve değer temeli bu sorunların çözümünde bireylere, ailelere, gruplara, topluluklara ve topluma yardım etmek için oldukça uygundur. Günümüzde ise kırsal sosyal hizmet uygulamaları sosyal hizmetin önemli uygulama alanlarından biri olarak kabul görmektedir. Özellikle sosyal hizmetin toplumla çalışma düzeyindeki kökleriyle ve güçlü perspektifiyle önemli ve uyumlu bir uygulama alanı olarak değerlendirilmektedir (Scales ve Streeter, 2004).

Toplum kalkınmasının faaliyet alanları, kırsal alanda toplum kalkınmasının sağlanması için sosyal hizmet uygulamalarına olan ihtiyacı ortaya koymaktadır. Bu bağlamda **iki önemli faaliyet alanı** ön plana çıkmaktadır (Geray, 1968). Bu faaliyet alanlarından **ilki**, kalkınmayı engelleyici durumları değiştirmeyi ve kalkınma için gerekli bilgiyi ve beceriyi kazandırmayı amaçlayan eğitsel faaliyet alanıdır. **İkincisi** ise halkın kendi sorunlarını çözmek için örgütlenmesini amaçlayan örgütsel faaliyet alanıdır (Geray, 1968). Bu iki faaliyet alanı kırsal sosyal hizmet uygulamalarının amaçları ile doğrudan örtüşmektedir. Hatta sosyal hizmet literatüründe toplum kalkınması kavramı, sosyal hizmette bir tür toplumla çalışma yöntemi olarak tanımlanmaktadır (Teater, 2014). Bu noktada özellikle belirtilmelidir ki Tablo 2'den de anlaşıldığı üzere toplumla çalışmanın amaçları yukarıda ifade edilen toplum kalkınmasının faaliyet alanları ile yakından ilişkilidir (Koçyıldırım, 1992). Zira Koçyıldırım (1987) toplumla çalışmadaki amaçların gerçekleştirilmesi için toplum kalkınmasını sosyal hizmetin kullandığı yöntemlerden biri (diğeri toplum örgütlenmesi) olarak tanımlamaktadır (Koçyıldırım, 1987).

Tablo 2.

Toplumla çalışmanın amaçları

1-	Toplumun kendi yetenek ve kapasitelerini geliştirmek
2-	İnsanların değişimi istemeleri için var olan engelleri kaldırmak
3-	Halkın; kendisiyle ilgili değişimlerin yapılmasına, düzeltilmesine ve denetimine katılmalarını sağlamak
4-	Toplumun inandığı ve benimsediği değişimleri gerçekleştirilmek ve bunların kalıcı ve geliştirici niteliğini kullanmak
5-	Toplumun gelişme sürecinde ortaya çıkan sorunları ve çözüm yollarını birbiri ile ilişkilendirmek
6-	Toplumun ortak ihtiyaç ve sorunlarıyla ilgili çabalarına destek olmak

(Koçyıldırım, 1987; 1992)

İster kentsel isterse kırsal alanda toplum kalkınmasının sistem kuramı ve ekolojik yaklaşım ile ele alınması önemlidir. Böylece birey ve ailenin ötesindeki dışsal çevrelerin de bireylerin ve dolayısıyla toplumun gelişmesine engel olan ya da onu destekleyen yönlerine odaklanılması mümkün hale gelir. Bu noktada müdahalenin odağı mevcut müracaatçı sisteminin (birey, aile, grup) ötesinde daha geniş sosyal, ekonomik, politik sistemlere yani topluluklara doğru genişler. Dolayısıyla toplum kalkınmasının gerçekleştirilmesinde çevresi içinde bireye ve birey-aile-grup ve toplum ilişkilerine ve etkileşimlerine odaklanmayı sağlar (Teater, 2014). Bu sistemlerin iletişime ve etkileşime geçtiği noktalarda ortaya çıkan sorunların çözümü esas alınır (Duyan, 2010). Sistemlerin uyumlu bir biçimde işlev görmesini engelleyen unsurların değişimi ve gelişimi için müdahalede bulunmak amaçlanır. Bu bağlamda mikro, mezzo ve makro sistemler çevrenin birey, aile, grup ve toplumla olan etkilerini görünür kılar (Teater, 2014). Bu bağlamda inanç sistemleri, politik ve yasal sistemler de müdahalenin odağındadır. Böylelikle aslında sosyal, kültürel, ekonomik, politik ve yasal sistemleri, bu sistemlerin toplum katılımının önündeki engelleri, güçlükleri keşfetmek ve keşfedilen zorluklarla başa çıkabilmek için geniş bir perspektiften bakabilmek mümkün hale gelir (Koçyıldırım, 1987).

Toplum kalkınmasının hedefinde değişim ve gelişim için müdahalede bulunulması gereken sistemlere yönelik bütüncül bir bakış açısı önem arz eder. Zira bireylerin, grupların ya da toplumların mevcut sorunlarının çözümüne katılım sırasında deneyim kazanacakları ve kendilerine olan güvenlerini artırarak sorun çözme yeteneklerini geliştirebilecekleri öngörülür. Bu bağlamda birey, grup ve toplumla çalışmada müracaatçı katılımı, soruna ortaklaşa çözüm üretme anlamında önemlidir. Özellikle belirtilmelidir ki bireyle çalışmada sosyal hizmet uzmanı müracaatçı için değil müracaatçı ile birlikte çalışır. Böylece müracaatçının müdahale sürecine katılımı ile bağımsızlığının gelişmesi

ve dolayısıyla kendi kendine yardım etmeyi öğrenerek sorununu kendisinin çözme rolünü benimsemesi hedeflenir. Grup çalışmalarında ise sosyal hizmet uzmanları grup faaliyetleri için amaç, hedef ve araçların grupça kararlaştırılarak grup üyelerinin bu sürece işbirliği ve güven duygusu içinde katılmalarını destekler (Koçyıldırım, 1987). Toplumla çalışma olarak da adlandırılan makro sosyal hizmette ise genel olarak eşitlik, adalet, kalkınma gibi hedefler temelinde toplumların/toplulukların örgütlenmelerine ve savunuculuğa odaklanılarak ilerici bir değişim amaçlanır (Keçeci, 2017).

Toplumla çalışma; toplumun üyelerinin aidiyetini geliştirme, düşünme, karar verme ve planlama süreçlerine katılımlarını artırma ve işbirliğini sağlamaya yönelik bir sosyal hizmet yöntemidir (Koçyıldırım, 1987; Koçyıldırım, 2001). Bu amaçla toplumla çalışma, toplumun değişimi ve gelişimi için özellikle sosyal sorun alanlarına odaklanarak bu sorunların çözümünde toplum üyeleri ile birlikte rol almayı hedefler. Diğer bir ifade ile toplumla sosyal hizmette sosyal refah amaçlarının halkın katılımı ile gerçekleşeceğine inanılır (Koçyıldırım, 1992). Bu anlamda toplumla çalışma, insanların temel ihtiyaçlarını karşılayabilmeleri için eşit haklara sahip olmaları gerektiğini, toplumun ortak ihtiyaç ve sorunları konusunda tüm üyelerin sorumlu olduğunu ve bu sorunların çözümünde toplumun katılımının gerekli olduğunu savunur (Koçyıldırım, 1987). Bu bağlamda hem toplumun müracaatçı olarak katılımı hem de toplumdaki her bireyin başkalarının refahına gönüllü olarak katılımı toplum kalkınması açısından önem arz eder (Koçyıldırım, 1987; Yolcuoğlu, 2014).

Kırsal Alanda Toplum Kalkınması İçin Kültürel Yetkinlik

Kırsal sosyal hizmete ilişkin farklı bakış açılarına dayalı farklı tanımlar bulunmaktadır (Daley, 2015; Oleveson, Conway ve Shaver, 2004). Bu farklılık temelde kırsal alana özgü tanımların farklılaşmasına dayanır. Bu tanımlar kırsal alan olarak kabul edilen bölgeleri belirlemektedir. Bu bölgelere özgü kalkınma hedefleri oluşturulmakta ve aynı zamanda bu bölgeler sosyal hizmetin müracaatçı kitlesini şekillendirmektedir. Bu noktada kırsal alanı tanımlamada öne çıkan *iki ayrım* bulunmaktadır. ***Kırsal alanı nüfus büyüklüğü doğrultusunda ele alan bakış açısı*** nüfus eşiklerini temel alarak belirli bir nüfus büyüklüğünün altını kırsal alan olarak tanımlamaktadır (Daley, 2010; Oleveson, Conway ve Shaver, 2004). Bu bakış açısına paralel olarak gelişen kırsal sosyal hizmet, kırsal alan olarak tanımlanan bölgelerde yaşayan müracaatçıları odağa almaktadır. Ayrıca bu bakış açısına göre kırsal sosyal hizmet, daha çok kırsal alanda toplumla çalışma biçiminde ele alınmaktadır.

Kırsal alanları sosyal, kültürel ve ekonomik özellikleri ile ele alan bakış açısı ise kırsal özellik gösteren nüfus toplulukları ile çalışmayı odağa almaktadır (Daley, 2010; Pugh ve Cheers, 2010). Bu bakış açısı paralelinde kır ya da kentte yaşıyor olmak farketmeksizin, kırsal kökenli olmak odağa yerleştirilmektedir. Buradaki en ayırıcı unsur kırsal kültüre, normlara ve inanışlara sahip müracaatçılar ile çalışmak biçiminde ifade edilmektedir (Daley, 2010). Bu tanımlama kırsal kültüre sahip olmayı odağa aldığı için değerli görülmektedir. Çünkü müracaatçıların kültürel özelliklerinin mesleki müdahale sürecinde etkili olduğu bilinmektedir. Bu nedenle kentsel alanlarda yaşayan kır kökenli müracaatçıların da kırsal sosyal hizmet uygulamaları kapsamında ele alınması gerekli görülmektedir. Böylece bu müracaatçıları kapsayıcı bir biçimde mikro, mezzo ve makro düzeyde uygulamalar gerçekleştirilerek toplum kalkınmasında kültürel yetkinliğe önem verilmektedir (Daley, 2010; Olevson, Conway ve Shaver, 2004; Pugh ve Cheers, 2010).

Kültür, temelde davranış ve düşünce normlarını şekillendiren kapsamlı bir kavramdır. Gelenekler, etnik köken, değerler, inançlar ve sosyal gruplar aracılığı ile oluşan kültür, nesilden nesile aktarılmaktadır (Gilbert, Goode ve Dunne, 2007). Bir toplumun kültürü tarihsel geçmişten, geleneklerden, değerlerden ve aile sistemlerinden büyük ölçüde etkilenmektedir; ancak kültür kavramının içeriği bu öğeler ile sınırlı değildir. Aynı zamanda kültür; ırk, din ve maneviyat, cinsel yönelim, cinsiyet kimliği ve sosyal statü faktörleri ile de bağlantılıdır (NASW, 2015). Bu nedenle toplum içinde tamamen homojen bir kültürel yapının varlığından söz edilemez. Özellikle günümüzde göç hareketlerinin ve küreselleşmenin etkileri ile birçok toplum, çok kültürlü bir yapı kazanmıştır.

Kırsal alanlar da kendine özgü kültür yapıları ile karakterize olmaktadır. Başka kültürler ile temasın görece daha az olduğu kırsal alanlar daha geleneksel bir yapı sergilemektedir. Bu durum geleneksel yapının sürdürülmesi üzerinde de etkili olmaktadır. Bu yapının ürünü olarak değerler, inançlar, düşünceler, davranışlar, beklentiler, kararlar, güç ilişkileri, cinsiyet rolleri, yardımlaşma ağları ve ilişki kurma biçimleri kırsal alana özgü bir biçimde şekillenmekte ve nesilden nesile aktarılmaktadır (Sheafor ve Horejsi, 2011). Kırsal alanda çalışırken bu kültürel özelliklerin bilinmesi etkili bir sosyal hizmet müdahalesi için oldukça önemlidir. Çünkü bu özellikler kimi zaman sosyal sorunların oluşmasında başlıca neden iken (erken evlilikler gibi) kimi zaman ise kırsal alana ulaşabilmek ve dokunabilmek için en önemli araç niteliğindedir. Bu nedenle kırsal sosyal hizmet uygulaması, kültüre duyarlı hizmet sunmayı ve dolayısıyla sosyal hizmet uzmanlarının kültürel yetkinliğe sahip olmalarını gerektirmektedir (Daley, 2015). Çünkü kırsal alanda yaşayan insanların

kültürleri odağında hizmet üretildiğinde bireylere, ailelere ya da topluma sosyal işlevsellik kazandırmak, var olan sorunu çözümlemek ya da karşılanamayan ihtiyaçlara odaklanmak mümkün olmaktadır (Yaman ve Akyurt, 2013).

Diğer yandan kültürel yetkinlik, sosyal hizmet uzmanlarının çokkültürlü durumlarda etkili bir uygulama gerçekleştirebilmeleri için bir dizi uygun davranış, tutum sergilemeleri ve yerelin kurallarına uyum sağlayarak bireylerin iyilik halini geliştirme biçiminde de ifade edilmektedir (Sheafor ve Horejsi, 2011). Bu bağlamda kültürel yetkinlik kültüre özgü bilgi sahibi olmayı, davranış kalıplarını bilmeyi ve buna uygun kültürel tutum geliştirmeyi içermektedir. NASW (2015)'ye göre ise kültürel yetkinlik, bireylerin ve sistemlerin her kültürden insana saygılı ve etkili bir şekilde hizmet sunma süreci olarak tanımlanmaktadır. Çokkültürcü sosyal hizmet müdahalesine vurgu yapan Özgür (2010) de uygulamada öznenin ve farklılıklara saygı duymanın yeterli olmadığını, bu farklılıkların bir zenginlik unsuru olarak uygulamalarda aktif biçimde ele alınması gerektiğini, müdahalelerin ancak bu şekilde daha insancıl ve etkili hale geleceğini belirtmektedir. Bu bağlamda kültürel yetkinlik, esnekliği ve yaratıcılığı da gerektirmektedir (Scales ve Streeter, 2004).

Kırsal alanda kültürel yetkinlik ise dil, sosyal statü, ırk ve etnik köken, din ve inanç, göç ve diğer çeşitlilik faktörlerini odağa alan; bireylerin, ailelerin, toplulukların ve toplumun değerini tanıyan, onaylayan ve koruyan bir uygulama gerçekleştirmeyi içerir. Bu bağlamdaki yetkinlik, hizmetlerin farklılıklara duyarlı bir biçimde planlanmasını ve uygulanmasını sağlar. Böylece geliştirilen hizmetlerin kalitesinin artacağı ve daha olumlu çıktılara ulaşılacağı öngörülür (Davis ve Donald, 1997). Kırsal alanda kültürel yetkinliğin önemli bir boyutu, müdahaleyi gerçekleştiren uzmana yönelen tutumların ve davranışların yine kültürel yapının bir ürünü olduğunu fark etmektir. Bu süreçte kırsal toplulukların, o toplulukların dışında olanlara yönelik tutumları da önemlidir. Çünkü görece kapalı bir yapının hakim olduğu kırsal alanlarda bu gruplara yönelik direnç ortaya çıkabilmektedir. Bu nedenle kırsal alanda hem güven kazanmak hem de iletişim kurabilmek ve sürdürebilmek için kültürel yetkinlik öne çıkmaktadır. Bu bağlamda NASW (2015) tarafından oluşturulan kültürel yetkinlik standartları, kırsal alanda kültürel açıdan yetkin bir çalışma pratiği oluşturmak açısından oldukça önemlidir. Bu standartlar (1) etik ve değerler, (2) öz-farkındalık, (3) kültürlerarası bilgi, (4) kültürlerarası beceriler, (5) hizmet sunumu, (6) güçlendirme ve savunuculuk, (7) iş gücü çeşitliliği, (8) mesleki eğitim, (9) dil ve iletişim ile (10) kültürel yetkinliği geliştirmek için liderlik biçiminde sıralanmaktadır (NASW, 2015). Kültürel yetkinlik standartları kırsal alanda etik uygulama gerçekleştirmek, kültürü tanımak ve kültürel duyarlılığı geliştirerek uygun davranış becerileri kazanmak, kişisel gelişimi ve farkındalığı

artırmak ve müdahalede üstlenilen rolleri pekiştirmek için oldukça önemlidir (Tablo 3). Ayrıca bu standartlar, sosyal hizmet uzmanlarının kırsal sosyal hizmet müdahalelerinde etkin olmaları için çokkültürlülüğe duyarlı olmalarına da ışık tutar (NASW, 2015).

Sosyal çeşitlilik ile bağlantılı olan kültürel yetkinlik standartları sosyal hizmetin mikro, mezzo ve makro düzeyi ile de uyumlu müdahale gerçekleştirilmesini olanaklı kılmaktadır. Bu yönüyle birey, aile ve grupların kırsal alanda karşılaştıkları sorunların çözümünde çeşitli roller üstlenmelerini, kırsal alanlar lehine sosyal ve politik eylemde bulunmalarını, savunuculuk yapmalarını ve güçlenmelerini sağlayarak potansiyellerinin açığa çıkarılmasına zemin hazırlamaktadır.

Ayrıca bu standartlar kültürel çeşitlilik nedeniyle baskı altındaki grupların haklarının korunmasında da etkilidir (NASW, 2015). Böylece kültürel yetkinlik standartları, müracaatçıların değerinin ve onurunun korunması için sosyal hizmet uzmanlarına kırsal alanda etik davranış ilkeleri de sunmaktadır.

SONUÇ VE ÖNERİLER

Kırsal alanda toplum kalkınması, toplumun tümünün kalkınması için sosyal, ekonomik ve kültürel değişimi hızlandırarak katma değer yaratmayı hedefler. Bu bağlamda kırsal alanların gelişmede öncelikli alanlarının belirlenmesi toplum kalkınması için önemlidir. Sosyal hizmet mesleği, bu değişim ve gelişim hareketlerine ivme kazandıracak önemli bir meslektir. Çünkü sosyal hizmet uygulamaları, kırsal alana inerek insanlara ve topluma ulaşabilmeyi amaçlar. Bu bağlamda sosyal hizmet; gelişme ve değişme için toplumu harekete geçirme bilgi, beceri ve değer temeline sahip uygulamalı bir alandır. Kırsal sosyal hizmet uygulamaları ile temelde kırsal alandaki eşitsizliklerin giderilmesi, yaşam şartlarının iyileştirilmesi, ihtiyaç duyulan hizmetlere erişim olanaklarının geliştirilmesi ve sosyal izolasyon sorununun çözülmesi amaçlanır. Aynı zamanda kırsal alana ilişkin sosyal refah politikalarının iyileştirilmesi, kamu/özel sektör ya da sivil toplum kurumlarının sürece dahil edilmesi ve kırsal alan uygulamalarının geliştirilmesi hedeflenir. Bu nedenle yerel bağlamanın anlaşılması ve sorunların arka planının bütüncül bir biçimde değerlendirilmesi sosyal hizmet uzmanları için önemlidir.

Tablo 3.

Kültürel Yetkinlik Standartları ve Bu Standartların Açıklamaları

Standartlar	Standartlara ilişkin açıklamalar
Etik ve Değerler	<ul style="list-style-type: none"> • Etik ilke ve değerlere uygun müdahale gerçekleştirmek • Öz-farkındalığı, kültürel alçak gönüllülüğü ve kültürü uygulamada merkeze almak
Özfakındalık	<ul style="list-style-type: none"> • Kendi kültürel değerlerinin ve gücünün farkında olmak • Bu değerlerin müracaatçı ile ilişkide etkilerini kabul etmek • Kültürel alçak gönüllülük ve hassasiyet göstermek
Kültürlerarası Bilgi	<ul style="list-style-type: none"> • Tarih, gelenekler, değerler, aile sistemleri, ırk ve etnik yapı faktörlerini dikkate almak • Göçmen/mülteci olma, dini inanç, cinsel yönelim, cinsiyet kimliği, sosyal sınıf gibi statüsel farklılıkların bilincinde olmak
Kültürlerarası Beceriler	<ul style="list-style-type: none"> • Kültürün pratikteki, politikadaki ve araştırmadaki önemine dair bir anlayış geliştirmek ve saygı göstermek • Bu bağlamda mesleki (mikro, mezzo ve makro) becerileri geliştirmek ve teknikleri uygulamak
Hizmet Sunumu	<ul style="list-style-type: none"> • Hizmetler, kaynaklar ve kurumlar hakkında bilgili ve becerikli olmak • Çokkültürlü topluluklara hizmet vermeye hazır olmak
Güçlendirme ve Savunuculuk	<ul style="list-style-type: none"> • Sosyal sistemlerin, politikaların, uygulamaların ve programların çokkültürlü müracaatçı grupları üzerindeki etkilerinin farkında olmak • Bu gruplar için güçlendirme ve savunuculuk çalışmaları yapmak • Politika ve uygulamaların geliştirilmesine ve uygulanmasına katkı sağlamak
İş Gücü Çeşitliliği	<ul style="list-style-type: none"> • Meslekte çeşitliliği sağlamak için işe alım süreçlerinde etkili olmak • Sosyal hizmet programlarında ve organizasyonlarında çeşitliliği desteklemek ve savunmak
Mesleki Eğitim	<ul style="list-style-type: none"> • Kültürel yetkinliği geliştiren mesleki eğitim programlarını savunmak, geliştirmek ve bunlara katılmak • Kültürel yetkinliği yaşam boyu öğrenmenin odağı olarak benimsemek
Dil ve İletişim	<ul style="list-style-type: none"> • Tüm kültürel gruplardan müracaatçılar ile etkili iletişim kurmak ve bunun için savunuculuk yapmak
Kültürel Yetkinliği Geliştirmek İçin Liderlik	<ul style="list-style-type: none"> • Kültürel yetkinliği geliştirmek, yapısal ve kurumsal baskıya meydan okumak • İçermeci bir yaklaşımla kurumların ve toplulukların varlık göstermesi ve sürdürülebilirliği için sorumluluk üstlenmek

(NASW, 2015)

Sosyal hizmet mesleğinin mikro, mezzo ve makro düzey müdahalelerinin odağındaki temel dayanak noktalarından biri kültürdür. Bu nedenle sosyal

hizmet uzmanlarının bu müdahalelerdeki etkinliğinin en önemli belirleyicilerinden biri kültürel yetkinlikleridir.

Zira NASW (2015)'nin kültürel yetkinlik standartlarından da anlaşıldığı üzere kültürel özellikleri bilmek, kültürel çeşitliliğin farkında ve bu farklılıklara duyarlı müdahale gerçekleştirebilmek için sosyal hizmet uzmanlarının kültürel yetkinliklerini sorgulamaları gerekir. Sosyal hizmetin önemli bir uygulama becerisi ve etik ilkesi olarak kültürel yetkinliğin kırsal alanda toplum kalkınmasında gelişmeyi ve ilerlemeyi sağlayacak önemli bir insan sermayesi olduğu unutulmamalıdır. Bu bağlamda sosyal hizmet uzmanları kültürel yetkinliği geliştirmeyi yaşam boyu öğrenmenin bir parçası olarak görmeli, her müracaatçı grubunun kültürünü tanıyarak farklılıkların zenginlik olduğunu benimsemelidir.

KAYNAKÇA / REFERENCES

- Birleşmiş Milletler. (1955). *Toplum kalkınması aracı ile sosyal gelişme* (Çev. Salih Nejat Candan). Ankara: SSYB Yayınları.
- Can, M., & Esengün, K. (2007). Avrupa Birliği kırsal kalkınma programlarının Türkiye'nin kırsal kalkınması açısından incelenmesi: SAPARD ve IPARD örneği. *Gaziosmanpaşa Üniversitesi Ziraat Fakültesi Dergisi*, 24(2), 43-56.
- Çekiç, T. İ. & Ökten, A. N. (2009). Sosyal sermaye perspektifinden kırsal kalkınma sorunsalına yeniden bakış. *Megaron*, 4(3), 203-213.
- Daley, M. R. (2010). A conceptual model for rural social work. *Contemporary Rural Social Work*, 2(1), 1-7.
- Daley, M. R. (2015). *Rural social work in the 21st century*. Chicago, IL, US: Lyceum Books.
- Davis, P., & Donald, B. (1997). *Multicultural counseling competencies: Assessment, evaluation, education and training, and supervision*. Thousand Oaks CA: Sage Publications.
- Duyan, V. (2010). *Sosyal hizmet temelleri, yaklaşımları ve müdahale yöntemleri*. Ankara: Sosyal Hizmet Uzmanları Derneği Yayını.
- Geray, C. (1967). *Toplam kalkınması deneme çalışmaları: Bünyan örneği*. Ankara: S.B.F. Yayını, 228-210.

- Geray, C. (1968). Toplum kalkınmasının ekonomik ve sosyal yönleri. *Sosyal Siyaset Konferansları Dergisi*, (19), 155-166.
- Gilbert, J., Goode, T. D. & Dunne, C. (2007). Curricula enhancement module: Cultural awareness. Washington, DC: National Center for Cultural Competence, Georgetown University Center for Child and Human Development.
- Gülümser, A. A., Levent, T. B., & Nijkamp, P. (2010). Türkiye'nin kırsal yapısı: AB düzeyinde bir karşılaştırma. *İtü Dergisi/A: Mimarlık, Planlama, Tasarım*, 9(2), 133-144.
- Kaypak, Ş. (2012). Ekolojik turizm ve sürdürülebilir kırsal kalkınma. *Karamanoğlu Mehmetbey Üniversitesi Sosyal ve Ekonomik Araştırmalar Dergisi*, 14(22), 11-29.
- Keçeci, G. (2017). Makro sosyal hizmet uygulamasında kullanılan modeller, teknikler ve sosyal hizmet uzmanlarının rolleri. *Toplum ve Sosyal Hizmet*, 28(1), 187-201.
- Kiper, T., & Yılmaz, E. (2008). Şarköy-Kumbağ arasında kırsal kalkınmayı destekleyici turizmin olabilirliği ve yerel halkın rolü. *Tekirdağ Ziraat Fakültesi Dergisi* 5(2), 159-168.
- Koçyıldırım, Ş. (1987). *Sosyal yardımlaşma ve dayanışma faaliyetleri ile sosyal refah hizmetlerine halkın katılma eğilimleri*. Doktora Tezi, Hacettepe Üniversitesi, Sosyal Bilimler Enstitüsü, Ankara.
- Koçyıldırım, Ş. (1992). *Toplumsal hizmetlerde halk katılımı*. Ankara: Özel basım.
- Koçyıldırım, Ş. (2001). *Kentleşme sürecinde halk katılımı ve sosyal hizmet*. İçinde Sosyal Hizmet Sempozyumu: Toplumsal Gelişme ve Değişme Sürecinde Sosyal Hizmet (s. 330-337). Ankara: Sosyal Hizmetler ve Çocuk Esirgeme Kurumu ve Hacettepe Üniversitesi Sosyal Hizmetler Yüksekokulu.
- Midgley, J. & Livermore, M. (2005). Development theory and community practice. M. Veil (Ed.), *The handbook of community practice*, 153-168. Thousand Oaks, CA: Sage Publications.
- NASW. (2009). Social Work Speaks: Rural Social Work. <https://www.socialworkers.org/assets/secured/documents/da/da2010/refer/red/Rural%20Social%20work.pdf> (Erişim Tarihi: 29.04.2019).

- NASW. (2015). Standards and indicators for cultural competence in social work practice. <https://www.socialworkers.org/LinkClick.aspx?fileticket=PonPTDEBrn4%3D&portalid=0> (Erişim Tarihi: 29.04.2019).
- Oleveson, J., Conway, P. & Shaver, C. (2004). Defining rural for social work practice and research. In T.L. Scales, C.L. Streeter (Edt), *Rural social work: Building and sustaining community assets* (2.Edition, pp. 9-20). New Jersey: Wiley.
- Özgür, Ö. (2010). Çokkültürcü sosyal hizmet: Eleştirel bir bakış. *Toplum ve Sosyal Hizmet*, 21(2), 89-104.
- Piché, T. & Brownlee, K. (2015). The development of dual and multiple relationships for social workers in rural communities. *Contemporary Rural Social Work*, 7(2), 57-70.
- Pugh, R., & Cheers, B. (2010). *Rural social work: An international perspective*. Portland: Policy Press.
- Rank, M. R., & Hirschl, T. A. (1993). The link between population density and welfare participation. *Demography*, 30(4), 607-622.
- Scales, T.L. & Streeter, C. L. (Eds.) (2004) *Asset building to sustain rural communities*, Thomson: Belmont, CA.
- Sheafor, B.W. & Horejsi, C. J. (2011). *Techniques and guidelines for social work practice*. Boston: Pearson.
- Teater, B. (2014). *An introduction to applying social work theories and methods*. UK: McGraw-Hill Education.
- Tolunay, A., & Akyol, A. (2006). Kalkınma ve kırsal kalkınma: Temel kavramlar ve tanımlar. *Süleyman Demirel Üniversitesi Orman Fakültesi Dergisi*, 2, 116-127.
- Yaman, Ö. M., & Akyurt, M. A. (2013). Sosyal hizmette kültürel yaklaşım: 2011 Van depremi örneği. *Sosyoloji Dergisi*, 3(26), 105-144.
- Yolcuoğlu, İ.G. (2014). Bireylerle, ailelerle, gruplarla ve toplumla sosyal hizmet. İstanbul: Nar Yayınevi.